

Tema 3

Økonomi

Bilag 1/ (4,5 sider)

<https://skoda.emu.dk/skoda-cgi/faktalink/faktalink/titelliste/kris/krishele>

Finanskrise

20. marts 2009

Den 9. januar 2008 erklærede Verdensbanken, at den forventede en nedkøling af den globale økonomis udvikling i det kommende år. Den 21. januar styrtdykkede det globale aktiemarked, og derfra tog aktiekurserne sig mest af alt ud som kurven for en rutsjebane.

Det, der i 2007 var begyndt som en finanskrise i USA, havde efterhånden spredt sig til store dele af verden, heriblandt Danmark, hvor bankkrak, øget arbejdsløshed, virksomhedskonkurser og tvangsauktioner pludselig blev hverdagshistorier.

Men hvordan går man egentlig fra en forbrugsfest, som politikere talte om og medier skrev om i starten af det 21. århundrede, og til en decideret finanskrise?

Hvilke mekanismer er i spil?

Og hvad bliver der gjort for at vende krisen?

Typer af kriser

...

Hvad var dot com-boblen i 2000?

Dot com-boblen - også kaldet IT-boblen - var en finansboble, som varede fra omkring 1995 til 2001, hvor boblen bristede. I den mellemliggende periode oplevede aktiemarkeder i de vestlige lande en enorm vækst i den nye internetsektor og beslægtede områder. Grunden til, at der blev tale om en finansboble, var en kombination af hurtigt stigende aktiekurser, mange enkeltpersoners investeringer i aktiemarkedet og let tilgængelig Venture Capital - eller på dansk; risikokapital. Det vil sige penge til rådighed for hurtige investeringer i nye eller spekulative virksomheder. Det skabte tilsammen et miljø, hvor mange virksomheder så stort på, hvordan virksomhederne var strukturerede og hvor indtjeningen kom fra, bare det så ud til, at der var mulighed for hurtig indtjening.

Dot com-selskabernes forretningsmodel baserede sig på at høste frugterne af netværkseffekter ved at tolerere et underskud i startfasen, mens de opbyggede markedsandele og mærkevarebevidsthed. Selskaberne satsede på, at når mærkevaren havde fået fodfæste hos folk, så kunne de sælge deres produkter med god fortjeneste. I den indledende tabsperiode var selskaberne afhængige af risikokapital og salg af aktier til enkeltpersoner for at dække deres udgifter ind. Nyhedens interesse kombineret med, at det er vanskeligt at prissætte nye selskaber, sendte mange aktiekurser på himmelflugt og gjorde de oprindelige aktieindehavere styrtrige på papiret. Det fik mange

privatpersoner til at investere i aktier som aldrig før, og pressen meldte om mange, som droppede deres arbejde for at blive aktiehandlere på fuld tid.

Da boblen bristede, forårsagede den store økonomiske tab for mennesker verden over, både for ejerne af dot com-selskaberne og for deres investorer, ligesom mange af selskabernes ejere blev arbejdsløse.

Den aktuelle finanskriser

Hvornår opstod finanskrisen?

Ifølge artiklen "Sådan startede den aktuelle finanskriser" kan baggrunden for finanskrisen spores tilbage til terrorangrebet i USA den 11. september 2001, som førte til en midlertidig lukning af Wall Street. Wall Street er en gade i Manhattan i New York, hvor alle de vigtige finansielle institutioner ligger, blandt andet New York fondsbørs. Når den lukker fører det til en øget usikkerhed på de finansielle markeder verden over. På grund af frygt for en økonomisk afmatning sænkede centralbankerne verden rundt renten for at holde forbruget oppe på et normalt niveau. En rente som blev holdt kunstigt lav i årene efter og dermed boostede forbruget. Priserne steg, og især steg priserne på fast ejendom. Men problemet opstod først for alvor, da kreditinstitutioner i USA begyndte at låne penge ud til folk, som normalt ikke anses for at være kreditværdige. Lånene kaldes subprime-lån.

Hvad var årsagen til finanskrisen?

Årsagen til krisen var de amerikanske såkaldte subprime-lån. I USA er der tre typer lån, hvor de mest fordelagtige hedder prime, de næstmest fordelagtige near prime og de dårligste hedder subprime.

Subprime er betegnelsen for et boliglån, som er udstedt til en mindre kreditværdig person, det kan for eksempel være en person, som tidligere har haft problemer med at betale sin gæld, eller som ikke kan lægge de normale 20 % i udbetaling. For at sikre sig, at banken ikke taber sine penge, tager den pant i boligen – der er altså tale om en slags pantebrevslån. I løbet af de første år af det 21. århundrede var subprime-lånene i vækst....

og de udgjorde i 2008 tæt på 16 procent af lånene på det amerikanske boligmarked. Man kan spørge, hvorfor de amerikanske banker og kreditinstitutter udstedte disse lån til folk med lav kreditværdighed. Forklaringen er, at låneaktiviteten forekom under et ejendomsboom, og derfor var bankerne sikre på at kunne få pengene igen i boligen.

...

Hvad gjorde den amerikanske centralbank?

I et forsøg på at modvirke krisen arbejdede den amerikanske centralbank (The Fed) i november og december 2007 sammen med den europæiske, engelske, canadiske og schweiziske centralbank om at frigøre mere kapital til de trængte banker. I den forbindelse frigjorde The Fed 20 milliarder dollars fra statskassen.

Efter at det globale aktiemarked styrtdykkede den 21. januar 2008, sænkede The Fed dagen efter renten fra 4,25 % til 3,5 % - den største sænkning i 25 år.

Den 7. marts 2008 frigav The Fed 200 milliarder dollars for at afhjælpe likviditetsproblemerne på det finansielle marked.

...

Hvad gjorde den amerikanske regering?

Den 1. oktober 2008 vedtog Senatet en hjælpepakke på 700 milliarder dollars, som blev vedtaget i Repræsentanternes hus to dage senere. Hjælpepakken blev kaldt "Emergency Economic Stabilization Act of 2008", og den skal hovedsageligt benyttes til at købe dårlige lån ud samt til skattelettelser...

To dage efter Obamas indsættelse som præsident godkendte Kongressen en hjælpepakke på 358 milliarder dollars svarende til 4.530 milliarder danske kroner, der ifølge artiklen "Kongresudvalg siger god for ny hjælpepakke" (se kilder) er en del af en planlagt hjælpepakke på 825 milliarder dollars. Den 13. februar godkendte også senatet hjælpepakken.

Finanskrisen i Europa

...

Hvordan var situationen i Danmark?

En tøjbutik på Gl. Kongevej på Frederiksberg giver rabat på varer på grund af finanskrisen.

Foto: Søren Schnoor/Polfoto

Det første tegn på, at finanskrisen var trukket over den danske grænse, var, da Roskilde Bank gik konkurs i august 2008. Det kom som en overraskelse for de fleste - politikere som almindelige borgere. Det på trods af at Finanstilsynet havde haft en række små og mellemstore banker i kikkerten siden foråret 2007, fordi de havde et stort indlånsunderskud forårsaget af en meget høj og spekulativ udlånsvækst - især til boligspekulation.

Det var altså ikke kun Roskilde Bank, der havde lånt flere penge ud, end den havde modtaget i indskud. Det viste sig også tydeligt i september 2008, da indlånsunderskuddet i hele banksektoren blev opgjort til 500 milliarder kroner.

Underskuddet gav frygt for nedsmeltning, og det fik den danske regering til at iværksætte en hjælpepakke. Først en bankpakke, der blev vedtaget i oktober 2008, hvor staten forpligtede sig på ubetinget at dække indskud i de danske banker, der er tilmeldt ordningen. Det betyder reelt set, at staten stiller en garanti på op til 3.000 milliarder kroner, som svarer til antallet af kroner indestående i de danske banker. Banksektoren forpligtede sig i den forbindelse til selv at stille de første 35 milliarder kroner til at redde pengeinstitutter i nød.

I januar 2009 blev Bankpakke II introduceret, og den 18. januar blev den vedtaget af alle partier bortset fra Enhedslisten. Med et beløb på 100 milliarder kroner skal den give bankerne mulighed for at låne 75 milliarder kroner, mens 25 går til realkreditinstitutterne. Bankpakken skal gælde i tre år, hvor bankerne kan låne penge til differentierede renter alt efter, hvor sund banken er.

...

Hvad gjorde den Europæiske Centralbank?

Den 9. august 2007 skred den Europæiske Centralbank første gang ind i et forsøg på at dæmpe krisen. I første omgang med en hjælpepakke på 95 milliarder euro og siden med yderligere 109,7 milliarder euro.

...

Hvad gør Europa-Kommissionen og EU-landene?

Den 12. oktober 2008 afholdt eurolandenes regeringschefer et topmøde i Paris for at drøfte finanskrisen. Resultatet blev en fælles handlingsplan, der går ud på, at eurolandene vil yde ekstra kapital samt garantere lån i banksektoren.

Den 26. november 2008 fremlagde Europa-Kommissionen en toårig finansiel redningsplan, der via 200 milliarder euro skal sætte skub i EU's konjunktur og afbøde de værste følger af den globale finanskrisen og den omsiggribende recession for de 27 medlemslandes økonomier.

Den 20. januar 2009 erklærede EU's finansministre, at de i kølvandet på finanskrisen var parate til at lappe hullerne ved at skære ned på de offentlige udgifter for at komme tilbage til normale tilstande.

...

Finanskrisen fremover

Hvordan er udsigterne for 2009?

Verdensbanken forudsiger en negativ økonomisk vækst i de vestlige lande i 2009. Det samme gør Europa-Kommissionen, der dog venter, at væksten vender inden udgangen af 2009.

...

I Danmark mærkes finanskrisen i starten af 2009 især på arbejdsmarkedet. Ledigheden øges og var i januar 2009 17.200 højere end sommeren før. Den stigende ledighed betyder samtidig øgede offentlige udgifter, fordi de ledige skal have dagpenge. Samtidig kommer der færre midler i de offentlige kasser fra skatter og moms, fordi ledige tjener mindre og skatten sænkes. I artiklen "Stigende ledighed skaber kæmpe underskud" vurderer chefanalytiker i Nykredit, Jakob Legård Jakobsen, at underskuddet godt kan komme op over 25 milliarder kroner i 2009 og mere end 40 milliarder i 2010. I samme artikel vurderer økonom Tore Damgaard Stramer fra Danske Bank, at det danske bruttonationalprodukt vil falde med 3 % i første kvartal af 2009, hvilket vil være det største fald i BNP siden 1975.

Faktalinket "Finanskrise" er udarbejdet af journalist og cand.mag. Karina Søby Madsen, iBureauet/Dagbladet Information.

KRITISKE ANALYSER

Af økonom, cand. Scient. Adm. Henrik Herløv Lund

www.henrikherloevlund.dk

herloevlund@mail.dk

FINANSKRISEN – Nyliberalismen stod fadder til den.

Den aktuelle debat om finanskrisen fokuserer – og ikke med urette – på grådighed og spekulation i finansverdenen, som årsag til krisen. Det er imidlertid vigtigt at gøre sig klart, at finanskrisen er blevet muliggjort af udbredelsen blandt økonomer som i den politiske verden af en økonomisk - politisk filosofi: nyliberalismen, som med stor kraft og aggressivitet igen og igen har prædikeret afvikling af statslig økonomisk regulering såvel som brutal nedskæring af den offentlige sektor. Hermed har imidlertid netop den kapitalistiske markedsøkonomis kriseskabende tendenser igen har fået friere spil og stærkere effekt og som et aspekt heraf har spekulation og kortsigtede gevinster – som netop i finanskrisen - fået lov at tage overhånd over samfundsøkonomisk stabilitet og vækst.

NYLIBERALISMEN: FRI OS FOR STATEN.

Neoliberalismen – eller nyliberalismen – er herhjemme kendt som den vigtigste inspirationskilde for den nuværende VK – regerings økonomiske politik og politik for velfærden og det offentlige. Nyliberalismen er en ny variant af den klassiske liberalisme, men hvor den klassiske liberalisme primært var politisk orienteret og lagde vægt på sikringen af de borgerlige frihedsrettigheder, er nyliberalismen langt mere økonomisk orienteret og lægger vægt på styrkelsen af markedsøkonomi i forhold til staten.

Derfor er målet for nyliberalismen navnlig da også at rehabilitere markedet idemæssigt og politisk i forhold til velfærdsstaten ved at give markedsløsninger en mere fremtrædende plads i samfundsøkonomiens og på den offentlige sektors bekostning. For det første gennem størst mulig liberalisering af selve markedsøkonomien, for det andet ved at begrænse den statslige omfordeling (dvs. tilbageføre større dele af samfundsproduktet til den private sektor/markedet) og for det tredje ved at indføre markedsløsninger (privatisering og udlicitering) og markedsstyring (fx frit valg, brugerbetaling, mål og resultatstyring) i den offentlige sektor som sådan.

Nyliberalismens evige mantra har derfor været lovprisningen af markedet, som det der giver størst økonomisk effektivitet og dynamik – vel at mærke af sig selv (man taler om markedets blinde hånd, der bag om ryggen på de økonomiske aktører af sig selv skaber den bedst mulige, automatiske koordinering af alle de individuelle økonomiske beslutninger) i forhold til ” det tunge, bureaukratiske statslige/offentlige sektor”.

”FRI OS FOR STATEN” og ”PRIVAT I STEDET” har således i sidste ende den politiske konklusion af nyliberalismen, hvorfor privatiseringer, udlicitering og væk med skatten er faste temaer i nyliberalismens økonomisk politiske kagebog. Men også liberalisering og fjernelse af statslige regulering af de private erhverv er standard programpunkter.

NYLIBERALISMEN I 80' ERNE: GØR KAPITALISMEN FRI.

Nyliberalismen skyllede ind over og igennem økonomiverdenen, erhvervslivet og de store borgerlige højrepartier i 80'erne, navnlig i USA og Storbritannien. Kendte eksponenter for stærkt nyliberalt inspireret politik var i USA den Republikanske præsident Ronald Reagan og i Storbritannien den Konservative premierminister Margaret Thatcher. Men fra USA bredte den sig til den øvrige vestlige verden ligesom den inficerede en lang række internationale økonomiske organisationer, OECD er nævnt, men også Den Internationale Valutafond (IMF) og Verdensbank blev bastioner for nyliberale økonomiske opfattelser og løsningsmodeller, som herfra også mere eller mindre dikterede udviklingslandene og den tredje verden.

Nyliberalismens kamp for at fremme markedøkonomi var ikke mindst en kamp mod statslig regulering og offentlig sektor. Den dybe og globale økonomiske krise i 30'erne havde ellers lært økonomer og politikere, at der måtte en statslig makroøkonomisk overvågning og regulering til for at inddæmme og modvirke de vedvarende krisetendenser i den kapitalistiske markedøkonomi.

Dette kom til udtryk i den såkaldte Keynesianske teori.

Men fra 80'erne og fremefter blev denne rolle for staten anfægtet af nyliberalismen, der hævdede, at statens makroøkonomiske regulering såvel som den statslige sektor i det hele taget var et snærende bånd for økonomien. I stedet satte nyliberalismen som anført dyrkelsen af det stærke og effektive marked i forhold til og på bekostning af den statslige sektor. Følgelig prædikede nyliberale økonomer sekundært af repræsentanter for de store erhvervsvirksomheder og af især højreorienterede politikere liberalisering af den statslige erhvervs mæssige -, penge – og finanspolitiske regulering ligesom den krævede markedets rehabilitering i forhold til den offentlige sektor gennem markedsgørelse og markedsstyring af denne.

Den kapitalistiske markedøkonomi skulle med andre ord ”frigøres” og ”revancheres” i forhold statslig regulering og produktion.

Ikke mindst blev finansmarkederne liberaliseret på bekostning af det offentlige pengepolitiske regulering og centralbankerne trak sig tilbage til rentefastsættelsen som sit kerneområde. Hermed blev fordelingen af lån og investeringer overladt til finanssektoren selv på dennes betingelser. På samme måde som nyliberalismens fremmarch også betød, at staten reducerede på sit tidligere overordnede ansvar for en balanceret samfundsøkonomisk udvikling i finanspolitikken og i stedet i højere grad lod markedskræfterne råde.

I pengepolitikken har dette betydet, at den primære drivkraft nu er finansinstitutternes indtjening og mere kortsigtede gevinster. Men herved er kortsigtede og risikable transaktioner og spekulative investeringer blevet langt mere fremtrædende på bekostning af samfundsøkonomiske hensyn, ja også på bekostning af det øvrige erhvervsliv. Og den ”frigjorte” kapitalismens kriseskabende tendenser har igen har fået friere spil og stærkere effekt.

Samtidig blev hele den offentlige sektor, som ellers har udgjort et stabiliserende, ikke krisepræget element i samfundsøkonomien brutalt skåret ned og rulle tilbage. Alt hvad der kunne privatiseres blev fx privatiseret under Reagan og Thatcher og var det først gjort, kunne processen ikke vendes om. Ligesom hele velfærdsdelen af de offentlige sektorer i en række lande med nyliberalistisk inspirerede regeringer blev kraftigt beskåret for at muliggøre skattelettelser. Skattelettelser, som især gik til de velhavende, mens velfærden blev ofret for de dårligst stillede og den almindelige befolkning.

FOREBYGGELSE AF FINANSKRISER KRÆVER ET OPGØR MED NYLIBERALISMEN I ØKONOMISK TEORI OG POLITIK.

Håndteringen af den aktuelle finanskriser og økonomiske kriser kalder ikke bare på en aktiv statslig indsats for at inddæmme krisen i form af ekspansiv finanspolitik og i form af en langt mere aktiv statslig penge - og kreditpolitik, således som det har været nødvendigt i USA. Men det kalder derfor også på et opgør med hele den ideologiske og teoretiske dyrkelse af det stærke, påstået evigt effektive og selvregulerende marked, som nyliberalismen står for og har udbredt i økonomisk teori og politik.

Herhjemme er nyliberalismens mest kendte repræsentant som bekendt den højreorienterede såkaldte tænketank, CEPOS, der slet og ret er en propagandacentral for nyliberalistisk økonomi og politik. Men også i DA, DI, Finansverdenen og disses hoforgan ”Børsen” er nyliberalt tankegods i det seneste årti eller mere blevet vidt udbredt.

Men nyliberalismen som anført også er vidt udbredt blandt økonomer: Den såkaldte ”økonomiske samarbejdsorganisation” OECD har som beskrevet i årtier været en bastion for nyliberalt præget økonomiske opfattelser og løsningsmodeller og. Men også mere etablerede økonomiske institutioner såsom DØR og med dem mainstream økonomisk teori i Danmark er i de seneste årtier blevet kraftigt inficeret af nyliberalismen, der også har bredt sig ind i embedsværket og er blevet en del af det faste tankegods i Finansministeriet, Skatteministeriet og Økonomi – og Erhvervsministeriet.

Den økonomiske virkelighed har med finanskrisen og den deraf affødte globale økonomiske kriser har med et slag revet masken af nyliberalismens på ren teori baserede doktriner om, at markedet er langt mere effektivt end det offentlige, at markedet ikke behøver det offentlige og at det er markedet som skaber dynamikken.

Det er blevet klart og utvetydigt demonstreret, at markedsøkonomien overladt til sig selv skaber spekulation og dyb krise med voldsomme følgeomkostninger i form af tab, ledighed og indkomst – og forbrugsnedgang for samfundsøkonomien som sådan.

Og det er blevet klart og utvetydigt demonstreret, at markedsøkonomien må ledsages af statslig regulering, kontrol og på visse områder styring, for hvis statens giver afkald på sådan erhvervspolitisk og makroøkonomisk regulering, slippes spekulation og krise løs.

Og det er blevet klart og utvetydigt demonstreret, at mere markeds og flere markedsløsninger på bekostning af det offentlige sker ikke blot på bekostning af den økonomiske stabilitet, men også på bekostning af velfærden for den almindelige befolkning.

Der er ingen grund til at forvente, at nyliberalismens økonomiske og politiske repræsentanter og teoretiske fortalere med et slag indser deres fejltagelser og opgiver de vildfarelser, som de i årevis har kæmpet indædt for. Ikke mindst vil de holde fast, fordi der gemt bag nyliberalismens kamp mod velfærdsstaten ligger en kerne gemt af slet og ret borgerlig, højreorienteret interessepolitik. Når nyliberalismen prædikers markedets og den private sektors fremmarch i forhold til og på bekostning af efterkrigstidens velfærdsstat handler det om borgerskabets og storkapitalens kamp for at tilrive sig større økonomisk udbytte og øget politisk magt i forhold til og på bekostning af den tilgodeseeelse af den almindelige befolkning, som velfærdsstaten har stået og står for.

Der derfor behov for, at læren af finanskrisen også drages i den økonomiske teori og politik – en lære, som mange af nyliberalismens tilhængere ikke bare må forventes at vægre sig imod, men formentlig ovenikøbet vil bekæmpe af ovennævnte interessepolitiske grunde. Tværtimod vil den hårde nyliberalistiske kerne formentlig ovenikøbet forsøge at udnytte krisen til nye politiske erobringer i form af skattelettelser for virksomheder og velhavere o.l.

BLODIG IRONI AT LØNMODTAGERNE SKAL BETALE FOR OPRYDNING I FINANSVERDENENS MODRADS.

På trods af årtiers kamp mod staten og statslige økonomisk regulering, hvor den ”frigjorte kapital” høster, som man såede og selv udsættes for krisetilbøjeligheden i den ”løsslupne” kapitalisme og markedsøkonomi, ja så kalder man pludselig på staten: Kom og red os.

Mens nyliberalismen har været ved magten, har den som beskrevet hamret løs for at reducere velfærdsstaten, hvad selvsagt er sket på bekostning af velfærdsordningerne for den almindelige befolkning og især for de økonomisk dårligst stillede. BUSH – regeringen i USA har om noget siden Reagan stået for den markedsorienterede politik og fx netop uddelt store skattelettelser til virksomheder og især de meste velhavende borgere.

Nu vil den samme regerings finansminister oprette en fond på op mod 500 mia. dollars eller svarende til 3 – 4 procent af BNP i USA. Fonden skal opkøbe netop de risikable og tabsgivende papirer fra finanshuse, banker og fonde, som har medført krisen. Disse såkaldte ”toxic – assets” (giftige aktiver) skal så senere forsøges solgt tilbage til markedet, hedder det. Det kræver næppe den store fantasi at indse, at dette næppe nogensinde finder sted og det i sidste ende dermed er den almindelige amerikanske skatteyder, som kommer til at hænge på tabene.

Ligesom den almindelige amerikanske skatteyder allerede har betalt dyrt for nationaliseringerne af en række finansinstitutioner (fx realkreditinstitutionerne Freddie Mac og Fannie Mae) og omfattende lån til investeringsbanker og forsikringsselskaber – lån, der har meget stor udsigt til at være tabt, fordi chancen for at de nødlidende finansinstitutioner kan betale dem tilbage er meget lille. Der er således i realitet fra regering og forbundsbank reelt tale om økonomisk støtte til finansverdenen. Omkring 4500 mia. kroner er der allerede blevet brugt herpå.

Staten er blevet skraldespand for den ”gift”, som finansverdenen selv har produceret gennem spekulativ långivning og udvikling af nye ukontrollable finansielle produkter.

Det er blodig ironi, at det nu er selvsamme befolkning, hvis velfærd har været nyliberalismens hovedangrebepunkt, der over skatterne skal betale for at redde det finansielle og økonomiske morads, som nyliberalismen er fadder til.

Det havde været bedre, hvis der var blevet kørt et langsigtet parløb mellem marked og stat, hvor staten gennem en fortsat makroøkonomisk regulering i højere grad havde kunnet forebygge og inddæmme kapitalismens krisetendenser i stedet for nu i sidste øjeblik at skulle redde, hvad reddes kan.

kilde: samfundsfag.com

Finanspolitik

Ideen om at bruge finanspolitik som middel til at stabilisere økonomien og dæmpe konjunktursvingninger stammer fra den britiske økonom John Maynard Keynes, som argumenterede for, at den verdensomspændende krise i 1930'erne skyldtes utilstrækkelig efterspørgsel. Keynes mente at krisen kunne være undgået hvis man havde ført en ekspansiv penge- og finanspolitik.

I Danmark begyndte økonomer i 1930'erne og 1940'erne at beskæftige sig med finanspolitik som stabiliseringsinstrument. I nyere tid har finanspolitikken været brugt af skiftende regeringer som har gennemført en række større økonomiske indgreb.

Da arbejdsløsheden steg i midten af 1970'erne blev finanspolitikken lempet betydeligt. I de følgende år gennemførte man en række stramninger – der blev kaldt buketter, pakker eller kure - for at få bremset den voksende gæld til udlandet. I 1980'erne gennemførtes igen stramninger i form af en realrenteafgift, og en kraftig forhøjelse af energifgifterne. Desuden gennemførtes en skattereform.

I 1993/94 havde Danmark i modsætning til tidligere et meget stort overskud på betalingsbalancen. Det var isoleret set et positivt tegn, men samtidig voksede arbejdsløsheden, derfor blev der igen gennemført betydelige finanspolitiske lempelse, bl.a. i form af en ny skattereform, hvor indkomstskatten blev sat ned. Samtidig indførtes orlovsordninger til uddannelse og børnepasning, som blev betalt af det offentlige. På den måde kunne man begrænse arbejdsstyrken og dermed ledigheden.

Indkomstpolitik

Arbejdslønnen tegner sig for hovedparten af al indkomst. Når man derfor også griber ind overfor priser og avancer skyldes det ønsket om at vinde accept blandt lønmodtagerne for en større løntilbageholdenhed.

I Danmark er formålet med indkomstpolitik ikke kun at bremse inflationen, man vil også søge at opnå en forbedring af konkurrenceevnen over for udlandet. Derfor skal inflationen i en periode være lavere end udlandets inflation.

Når man ønsker en konkurrenceevneforbedring må en vellykket indkomstpolitik nødvendigvis skabe en forskydning i indkomstfordelingen så lønmodtagernes realløn falder i forhold til de erhvervsdrivende i eksporterhvervene og de importkonkurrerende erhverv.

Dette fordelingspolitiske problem er en af hovedårsagerne til at politikerne nødtigt regulerer økonomien ved hjælp af indkomstpolitik.

Men der er gennemført indkomstpolitiske indgreb i Danmark, hvor den socialdemokratiske regering under Jens Otto Krag (A) gennemførte den såkaldte helhedsløsning 1963-65 og under regeringen Poul Schlüters (K) indkomstpolitik i de første år efter regeringskiftet 1982.

Strukturpolitik

Et økonomisk-politisk indgreb som skal få markedsmekanismene til at fungere bedre på bestemte områder som arbejdsmarkedet og kapitalmarkederne samt markederne for vare- og tjenesteydelser.

De væsentligste strukturpolitiske værktøjer er gennemførelse af nye love, regler, kontrolfunktioner, tilskud og skatter.

Strukturpolitikken kan f.eks. sigte mod at reducere strukturledigheden ved at øge den faglige og geografiske mobilitet, ved at gøre løndannelsen mere fleksibel – d.v.s. tillade lønforskelle - samt at ændre dagpengereglerne så det bliver mere vanskeligt og mindre attraktivt at være på arbejdsløshedsdagpenge. I forhold til markeder for vare- og tjenesteydelser er konkurrencelovgivningen et meget væsentligt element i strukturpolitikken.

Regeringens svar på krisen er populistisk narreværk.

Tir, 24/03/2009 - 16:12 — Lykketoft
- *Politikens kronik 24, marts 2009*

For et par år siden sagde daværende finansminister Thor Pedersen i et muntert indslag, at dansk økonomi var så stærk, at vi kunne købe hele verden.

Nu er tiden ved at løbe ud for den spekulationsøkonomi, som Anders Fogh, Thor P, Lars Løkke og Claus Hjort har drevet frem i 7½ år. Vi er på fuld fart på vej ned i et sort hul, fordi finanskrisen måned for måned sender ekstra tusinder i Danmark og ekstra millioner i verden ud i ledighed. Pengene fosser ud af statskasserne. Også i Danmark stifter vi nu ekstra statsgæld i rekordtempo.

Vi må frygte at en kommende S-regering om et par år vil overtage en meget højere arbejdsløshed end den Fogh-regeringen overtog i 2001. I stedet for penge til at købe hele verden vil den borgerlige regering overdrage et skræmmende stort underskud til sine efterfølgere.

Vi har set det før:

Da Nyrup i januar 1993 overtog regeringsledelsen fra Schlüter var arbejdsløsheden rekordstor - næsten 350.000 ledige - og der var et enormt hul i statskassen.

Vi tog straks fat på at fremrykke offentlige investeringer, sætte gang i ejendomsmarkedet ved at få omlagt dyre lån, og reformere arbejdsmarked og skattesystem.

Vi satte os for at motivere og uddanne en masse danskere, som økonomerne havde opgivet at få i arbejde. Den aktive arbejdsmarkedspolitik blev den måske allervigtigste del af reformpolitikken.

Vi littede desuden skatten på arbejde, begrænsede fradragene og lagde ekstra afgifter på miljøbelastende forbrug. Der var en lille underfinansiering af skatteomlægningen de første år, og det bidrog lidt til et opsving, der var i gang (men det kan hverken i størrelse eller virkning sammenlignes med dét enorme hul i statskassen, som VKO nu planlægger i en økonomi på vej nedad)....

... Den borgerlige regering har de seneste 7½ år prioriteret anderledes. Det private er styrket på bekostning af det fælles og egoismen er styrket på bekostning af solidariteten. Privatforbruget hos dem, der i forvejen havde meget, er vokset til hidtil usete højder. Og der er blevet flere fattige. Budgetterne i kommuner og regioner er blevet mere pressede. Der har aldrig været sammenhæng mellem alle de løfter, regeringen gav vælgerne på kommuners og regioners vegne og de ressourcer, der faktisk blev tildelt kommuner og regioner. Lars Løkke blev manden, der med sit smalle forlig med DF om kommunalreform gav det lokale og regionale selvstyre et banesår. Han var drivkraften for et profitdrevet sygehusvæsen, der har klassedelt Danmark på en helt ny måde.

Men det er ubestrideligt, at beskæftigelsen også under VK-regeringen har fået et ekstra, imponerende løft, og at vi i 2008 kom ned på en danmarkshistorisk lav ledighed. Og overskuddet på statsfinanserne har nået nye, hidtil usete rekorder.

Meget af dette skyldes, at man kunne leve på resultaterne af 90'erne reformpolitik. Reformerne af arbejdsmarked og skattesystem - herunder den pinsepakke og efterlønsreform, som vi i Nyrup-regeringen blev skoset for – var udtryk for en ansvarlighed, som Anders Fogh helt sikkert var taknemmelig for, men på ingen måde selv ønskede at leve op til.

I Foghs opfattelse var den største brøler, vi begik i Nyrup-regeringen, at vi påtog os at gøre noget upopulært for at sikre en solid økonomi. Siden 2001 har dagsordenen været den såkaldte kontraktspolitik, der også kan tolkes som et storstilet forsøg på at bestikke middelstanden til at stemme borgerligt. Alt er gået ud på at fylde lommerne på formodede borgerlige vælgere og ikke udfordre dem ved at kræve samfundssind.

...

Med andre ord:

De borgerlige rekordresultater med beskæftigelse og budgetoverskud byggede på sand. De blev ligesom opsvinget i USA under Bush drevet frem af ufinansierede skattelettelser, løssluppen grådighed og uansvarlig udlånspolitik, der førte til spekulativ opskrining af ejendomspriser og aktiekurser.

Regeringens ledende folk forstår tilsyneladende slet ikke, hvad der har ramt dem.

Over hele verden over siger topøkonomerne, at krisen er nu lige så alvorlig som ved krakket i 1929. De tror, det bliver meget værre, før det begynder at gå den rigtige vej. Og der er ringe tro på en vending de første par år.

Men Lars Løkke siger frejdigt, at det vender til efteråret.

I kapitalismens fædreland USA overtager staten midlertidigt bankerne.

...

Det er indlysende sund fornuft, at en krise skal bruges til at fremrykke de investeringer i de fælles goder og en bedre fremtid, som vi under alle omstændigheder *skal* foretage i det kommende årti. Vi skal bruge de ledige hænder til at investere i langsigtet konkurrencekraft, bæredygtighed og øget velfærd.

Men de borgerlige tænker mere på næste valg end på næste generation. Anders Fogh, Lars Løkke og Lene Espersen mener, at skattelettelser er svaret på alle livets udfordringer. De tror, at man kan få folk til at arbejde mere ved at give dem skattelettelser. At de altid bruge flere penge, hvis de får skattelettelser. Men især håber Fogh, Løkke og Espersen som sædvanligt at vælgerne stemmer borgerligt, når de med jævne mellemrum - og uanset den samfundsmæssige situation - får ekstra lommepenge i form af skattelettelser.

Men tilbage til nutiden:

Hvis man politisk lader stå til, mens ledigheden får lov at stige til 100.000, så stopper det ikke dér. I den nuværende dybe internationale krise bliver udviklingen selvforstærkende, og antallet af ledige kan risikere at drøne i vejret til måske det dobbelte eller tredobbelte, før udviklingen vender.

Hvis vi atter får massearbejdsløshed som vi havde først i 1990'erne, så betyder det at de mere udsatte, sårbare og skrøbelige, som vi har brugt de seneste 15 år på at ruste til arbejdsmarkedet, falder tilbage til passivitet og måske aldrig får en chance igen. Vi risikerer at bortøde resultaterne af 15 års arbejdsmarkedspolitik. Det er alt for let at fjerne jobs. Det er uforholdsmæssigt meget vanskeligere at genoplive dem. Mange af de jobs, der forsvinder i Danmark i disse måneder, kommer aldrig tilbage til vore breddegrader, hvis vi accepterer, at de lukker ned nu.

Netop derfor er det så vigtigt at støtte de projekter, der har størst virkning på beskæftigelsen. Og gøre det hurtigst muligt, for at undgå en selvforstærkende krise.

Men regeringen gør det modsatte.

Bilag 4/ (1,5 sider)

ANALYSE

Løkkes hjertesag er krisen - og ikke værdierne

15. apr 2009 00:00 Den nye statsminister satser på at tæmme krisen, mens værdipolitikken i praksis sættes ud på et sidespor

Henrik Hoffmann-Hansen

Statsminister Lars Løkke Rasmussen med sin åbningstale i Folketinget 14. april 2009. - Keld Navntoft/Scanpix

[Henrik Hoffmann-Hansen](#)

Værdipolitikken blev pligtskyldigt nævnt i statsminister Lars Løkke Rasmussens (V) tiltrædelsestale til Folketinget i går. En retspolitisk luns blev smidt til Dansk Folkeparti. Regeringen vil således undersøge, om den kriminelle lavalder kan sættes ned fra de gældende 15 år.

Dansk Folkepartis gruppeformand, Kristian Thulesen Dahl, kvitterede ved at kalde talen "fornuftig", men efterlyste alligevel flere værdipolitiske signaler, for eksempel om ytringsfrihed.

Partiet ved, at det er en hjertesag for regeringen og den nye statsminister, det skal bare også gerne kommunikeres ud til vælgerne, forklarede han.

Men er værdipolitik virkelig Lars Løkke Rasmussens hjertesag? Det afhænger i hvert fald af, hvordan værdipolitik defineres. Handler det om, at vi for eksempel i højere grad bør tage ansvar for vores eget liv, er statsministeren klart nok værdipolitiker. Går det derimod ud på at blande sig i menneskers religiøse overbevisning, hvilken mad de spiser, hvilket tøj de går i, eller hvordan skolers badeforhold indrettes, kniber det mere.

Lars Løkke Rasmussen er ikke værdikonservativ...

...

Han synes forudbestemt til at blive en krisestatsminister. Som han peger på, har regeringen allerede sat en række initiativer i søen for at afbøde den internationale krise. Eksemplerne er en lempelig finanslov, to bankpakker til over 100 milliarder kroner, en skattereform, udbetaling af SP-

pensionsbidrag og senest halvanden milliard kroner til renoveringsprojekter.

Både initiativerne og talen i går viser, at Lars Løkke Rasmussen i praksis drejer regeringens kurs. Også selvom han igen og igen betoner, at han fortsætter den hidtidige linje. Det er imidlertid noget helt andet at styre et land i økonomisk stormvejr end et land i solskin.

Ved at lægge så stor vægt på håndteringen af krisen er den nye statsminister ude i et eksperiment. Regeringen har vundet tre valg siden 2001 ved at fremhæve sin værdipolitik, det vil især sige strammere udlændinge- og retspolitik. Det har fået tvivlende socialdemokrater til at hoppe over på den borgerlige side og har sikret VKO flertal.

Nu gør Lars Løkke Rasmussen det reelt til et succeskriterium, om det lykkes at tæmme krisen eller ej frem til næste valg senest om et par år. Lykkes det at stoppe stigningen i arbejdsløsheden og igen få gang i erhvervslivet, kan det blive en vindesak. I så fald har regeringen doseret den økonomiske politik rigtigt.

Kommer økonomien derimod ikke under kontrol, bliver det ekstra problematisk. Regeringen får dermed hele skylden for, at det er gået galt, og samtidig har man mistet værdipolitikken som et sikkert vinderkort over for vælgerne.

Når Lars Løkke Rasmussen alligevel gør krisen til sit primære og altoverskyggende ansvar, er det selvfølgelig, fordi krisen er alvorlig. Men også, at den - og ikke værdierne - er hans hjertesag.

hoffmann@kristeligt-dagblad.dk

Bilag 5/ (sættes = 3 sider)

http://samfnu.systime.dk/fileadmin/filer/powerpoints/Kapitel_8/PP_til_teksten_Samfundsoekonomi.ppt

SKAL IKKE BRUGES 100% DET ER OK AT PLUKKE DET UD, DER PASSER TIL DE EMNER DU VÆLGER AT PRÆSENTERER.

Samfundsøkonomi

Indhold

1. Hvad er økonomi?
2. Markedsøkonomi, planøkonomi og blandingsøkonomi
3. Det økonomiske kredsløb
4. Forsyningsbalancen
5. Økonomiske konjunkturer
6. Økonomiske mål
7. Økonomisk politik
8. Økonomiske teorier

Hvad er økonomi?

De 4 spørgsmål i økonomien

- ☉ Hvilke og hvor mange produkter og serviceydelser skal der produceres?
- ☉ Hvorledes kan de bedst produceres?
- ☉ Hvordan skal de fordeles?
- ☉ Hvad skal produkter og serviceydelser bruges til?

3 måder man træffer økonomiske beslutninger

- ☉ Markedet styrer produktion og fordeling (prismekanismen)
- ☉ Staten regulerer produktion og fordeling (politiske beslutninger)
- ☉ Civilsamfundet sikrer produktion og fordeling (frivillige aftaler)

Markedsøkonomi, planøkonomi og blandingsøkonomi

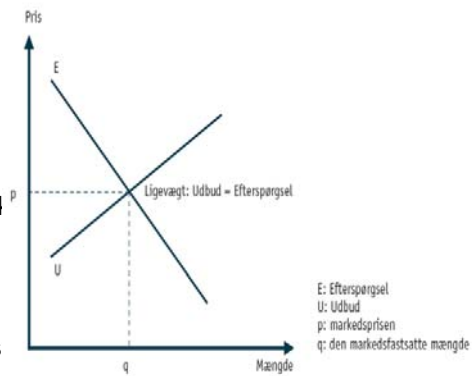
- ☉ Økonomiske systemer
- ☉ Adskiller sig mht. synet på markedet
- ☉ Adskiller sig mht. grundlæggende menneskesyn
- ☉ Historiske eksempler

Markedsøkonomi

- De klassiske liberalistiske økonomer
- Markedsmekanismen
- Forudsætning: Fuldkommen konkurrence
- Markedsøkonomi / kapitalistisk samfund
- Mulig fordel: effektiv produktion → velstand for flest muligt

Fig. 15.1: Prismekanismen - Udbud, efterspørgsel og markedsligevægt på et frit marked

Planøkonomi

- Staten bestemmer hvor meget der skal produceres
- Staten bestemmer hvor meget varerne skal koste
- Mulige fordele: produktionen planlægges størst mulig gavn for samfundet
- Erfaringer med planøkonomi viser, at den ikke virker

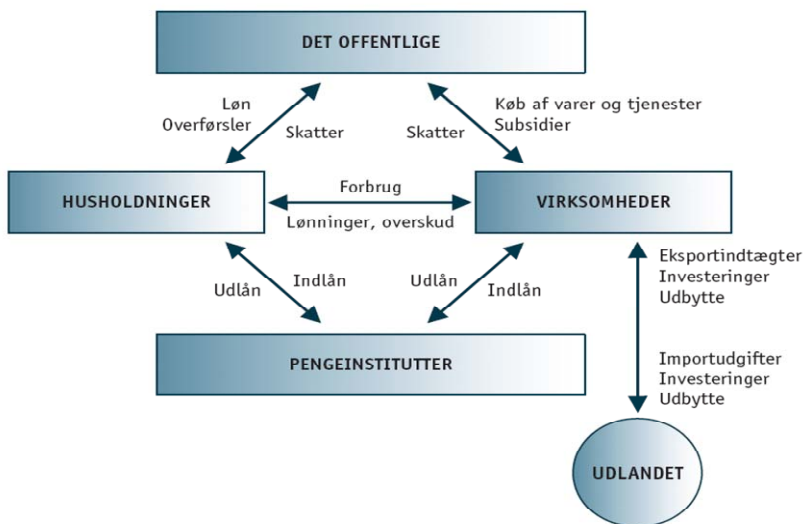

Blandingsøkonomi

- ☉ Mange forskellige 'blandinger'
- ☉ Udgangspunkt i markedsøkonomien
- ☉ Staten regulerer økonomien efter politiske målsætninger
- ☉ Ofte en betydelig offentlig sektor

Det økonomiske kredsløb

Økonomiske konjunkturer

Højkonjunktur

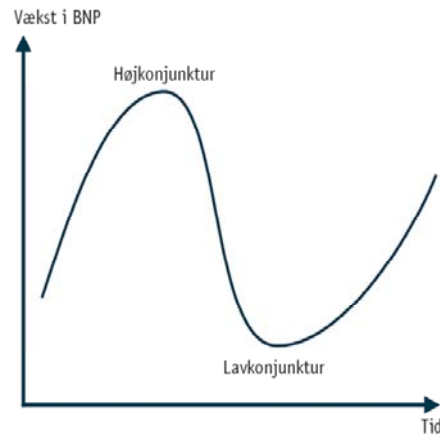
- Høj vækst
- Høj beskæftigelse
- Stigende efterspørgsel

Risiko for:

- Inflation
- Overophedning

Lavkonjunktur

- Faldende vækst
- Øget arbejdsløshed
- For bedret konkurrenceevne

Økonomiske mål

Klassiske målsætninger

- Høj beskæftigelse/lav arbejdsløshed
- Høj økonomisk vækst
- Ligevægt eller overskud på betalingsbalancen
- Lav inflation

Andre målsætninger

- Ligevægt eller overskud på statens finanser
- Rent miljø/bæredygtig udvikling
- En "retfærdig" fordeling af goderne

Eksempler på målkonflikter

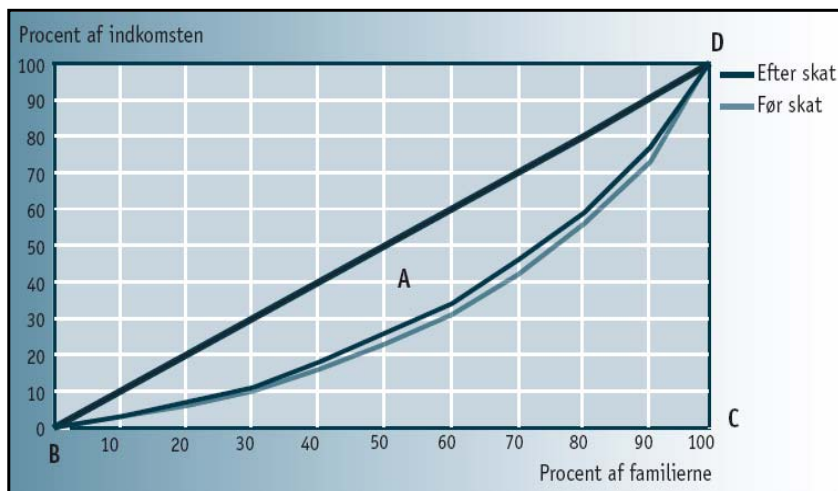
Økonomisk vækst \Leftrightarrow beskyttelse af miljøet

Lav ledighed \Leftrightarrow sikre konkurrenceevnen

Høje lønstigninger \Leftrightarrow sikre lav inflation

Overskud på betalingsbalancen \Leftrightarrow vækst

Mål: Lav ulighed

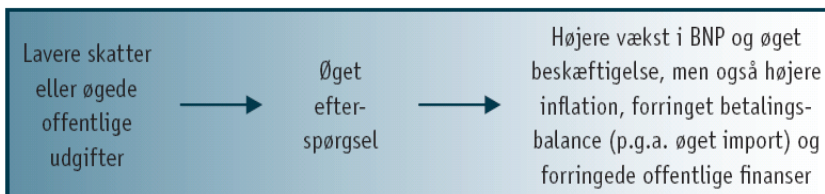
Økonomisk politik

Typer af økonomisk (makro-)politik

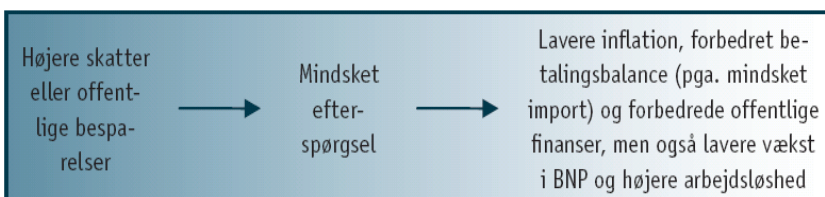
- @ Finanspolitik
- @ Valutakurspolitik
- @ Pengepolitik
- @ Indkomstpolitik
- @ Arbejdsmarkedspolitik

Finanspolitik

Ekspansiv / lempelig

Kontraktiv / stram

Valutakurspolitik

- Valutakurspolitik er regulering af kronens kurs, det vil sige regulering af kronens værdi i forhold til andre valutaer
- Fordele ved valutapolitik
- Ulemper ved valutapolitik
- Danmark har siden 1982 ført *fastkurspolitik* for at fjerne usikkerhed om den fremtidige kronekurs

Pengepolitik

- Regulering af mængden af penge i det økonomiske kredsløb (især ved hjælp af renten)
- Ansvaret for valutakurs- og pengepolitikken i Danmark ligger i Nationalbanken

Ekspansiv pengepolitik

Indkomspolitik

- Ⓢ Regulering af lønniveauet
- Ⓢ Formål: sikre konkurrenceevnen
- Ⓢ Lønningerne i Danmark aftales ved overenskomstforhandlingerne
- Ⓢ Finansministeren har stadig mulighed for at påvirke løndannelsen for de offentligt ansatte

Arbejdsmarkedspolitik

- Ⓢ Flexicurity: fleksibilitet og sikkerhed
 - let at afskedige overflødig arbejdskraft
 - høje overførselsindkomster
- Ⓢ Strategier
 - Opkvalificeringsstrategi
 - Stramningsstrategi

Økonomiske teorier

De klassiske økonomer

- Adam Smith (1723-90), David Ricardo (1772-1823) og Jean Baptiste Say (1767-1832)
- Liberalist er og går ind for liberalismens økonomiske grundprincipper om fri markedsøkonomi
- Fri markedsøkonomi → økonomisk vækst til gavn for alle

Keynesianisme

- John Maynard Keynes (1883-1946)
- Staten bør regulere samfundsøkonomien
- Markedsmekanismen kan ikke sikre ligevægt
- Væsentligste årsag til lavkonjunktur er manglende efterspørgsel

